

พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย บ้านโพธิ์ หมู่ที่ 1 ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ศราวุฒิ เดชโยธา¹, ชัยรัช จันทร์สมุด¹

¹ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสุขภาพ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์

ศราวุฒิ เดชโยธา, ชัยรัช จันทร์สมุด. (2562). พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย บ้านโพธิ์ หมู่ 1 ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารวิทยาการสิ่งแวดล้อมไทย ปีที่ 2(6), 2562 : 1- 8.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยในบ้านโพธิ์ หมู่ 1 ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 128 คน โดยการสุ่มแบบอย่างง่าย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยในเขตพื้นที่ บ้านโพธิ์ หมู่ 1 ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านก่อนการใช้สารเคมี และระหว่างการใช้สารเคมีอยู่ในระดับบางครั้งด้านหลังการใช้อยู่ในระดับน้อยถึงไม่เคย ส่วนเมื่อได้รับสารเคมีอยู่ในระดับประจำ

คำสำคัญ : สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พฤติกรรม เกษตรกร

**Behavior to use chemical pesticide of sugarcane farmers in Phon Village Moo 1
Phon sub-district, Kham Muang district, Kalasin province**

Sarawut Detyhha¹, Chaitach Jansamood¹

¹ Faculty of Science and Health Technology Kalasin University.

Songpuai Sub-District. Na Mon District Kalasin Province

Sarawut Detyhha, Chaitach Jansamood. (2019). Behavior to use chemical pesticide of sugarcane farmers in Phon Village Moo 1 Phon sub-district, Kham Muang district, Kalasin province. Thai Journal of Environmental Studies Vol. 2(6), 2019 1 - 8.

Abstract

This research aimed to study behavior to use chemical pesticide of sugarcane farmers in Phon Village Moo 1 Phon Sub-district Kham Muang District Kalasin province. The sample consisted of 128 famers selected by using simple random sampling technique. The questionnaire form developed in this study was used to collect data. The data were analyzed with percentage mean and standard deviation. The research revealed the following Famers of Behavior to Use Chemical Pesticide of Sugarcane Farmers in Phon Village Moo 1 Phon Sub-district Kham Muang district Kalasin province showed behavior using chemical in overall and each aspect included : before and between were at the medium level, after were at the low level and when receiving chemical were at the very high level.

Keywords : Pesticides, behaviour, farmer

1. บทนำ

อาชีพเกษตรกรถือเป็นอาชีพหลักของคนไทยซึ่งมีประชากรภาคเกษตรมากถึง 23.82 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 37.6 ของประชากรทั้งหมด ปัจจุบันเกษตรกรนิยมเพิ่มผลผลิตโดยใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้นซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีแนวโน้มการนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ.2545 มีปริมาณการนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืช 39,643 ตัน คิดเป็นมูลค่า 9,116 ล้านบาท และในปีพ.ศ.2553 ปริมาณการนำเข้าเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากถึง 117,815 ตัน คิดเป็นมูลค่า 17,956 ล้านบาท โดยสารเคมีที่นำเข้ามากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ สารกำจัดวัชพืชสารกำจัดแมลงและสารป้องกันและกำจัดโรคพืชผลกระทบจากการใช้สารเคมีก่อเกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยทำลายระบบนิเวศรวมทั้งปัญหาศัตรูพืชที่สามารถสร้างความต้านทานต่อสารเคมีส่งผลให้เกษตรกรต้องเพิ่มปริมาณการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้นทำให้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้นส่งผลเสียต่อตัวเกษตรกรในชุมชนและผู้บริโภคซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการเฝ้าระวังโรคของสำนักโรคระบาดวิทยากรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุขพบว่าในปี พ.ศ.2554 พบผู้ป่วยโรคพิษจากสารกำจัดศัตรูพืชเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรทั้งด้านพฤติกรรมความรู้ทัศนคติสภาพแวดล้อมและด้านอุปกรณ์ต่างจัดว่าเป็นการค้นหาข้อมลที่สนับสนุนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพของเกษตรกรเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่อไป ประเทศไทยเป็นเขตที่มีความอุดมสมบูรณ์จึงมีแมลงศัตรูพืชรบกวนมากมายประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่งผลให้สารปราบศัตรูพืชซึ่งมีหลายประเภทได้แก่ ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช ยาเบื่อหนู และยาฆ่าเชื้อรา ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ สถานการณ์ปัจจุบันการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในเกษตรกร มีการนำสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มาใช้ปริมาณมากขึ้นเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าจำเป็นต้องมีการใช้สารเคมีทางการเกษตรเนื่องจากสารเคมี

เหล่านี้จะทำให้ผักสวนครัวรับประทานได้ราคาดีและขายง่ายกว่าเพราะเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคและที่สำคัญปัจจุบันแมลงรบกวนมากขึ้นการใช้สารเคมีจึงเป็นทางเลือกของเกษตรกรคิดว่าดีที่สุดที่จะสามารถกำจัดแมลงศัตรูพืชได้อย่างรวดเร็ว (สายสุนีย์ พันธุ์พานิชย์, 2554)

ในเขตพื้นที่บ้านโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ถือว่าเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกพืชที่ทนความแล้งได้สูงคือพืชจำพวกอ้อยและชาบ้านโพธิ์ถือว่าเป็นบ้านที่มีศักยภาพในการปลูกอ้อยและเป็นหมู่บ้านอันดับต้น ๆ ของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีการปลูกอ้อย แต่ในบางพื้นที่ยังประสบปัญหาการเข้าทำลายของโรคและแมลงศัตรูอ้อย เช่น เพลี้ยเกษตรกรจึงมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่แตกต่างกันการเลือกใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชยังเป็นวิธีการที่เกษตรกรนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายถึงแม้สารเคมีจะสามารถกำจัดศัตรูพืชได้ผลอย่างรวดเร็วแต่ในขณะเดียวกันก็มีอันตรายร้ายแรงหากใช้อย่างไม่ถูกวิธีหรือผิดวัตถุประสงค์เนื่องจากแต่ละปีมีรายงานการเจ็บป่วยด้วยโรคสารพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแทบทุกพื้นที่และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆการใช้สารเคมีนอกจากจะส่งผลเสียต่อสุขภาพของเกษตรกรแล้วยังส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยในบ้านโพธิ์ ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหาก็กล่าวมาข้างต้นตลอดจนเป็นแนวทางสำหรับนำไปปรับปรุงการปฏิบัติการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้อย่างถูกต้องเหมาะสมในพื้นที่บ้านโพธิ์ ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ในบ้านโพธิ์ หมู่ 1 ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

1) กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกอ้อย บ้านโพธิ์ หมู่ 1 ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

2) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือน หรือตัวแทน ซึ่งเป็นเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ในเขตบ้านโพธิ์ หมู่ 1 ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ขึ้นทะเบียนกับวิสาหกิจชุมชน เพศชาย -หญิง จำนวนทั้งหมด 128 คน เป็นแบบเจาะจงบ้านเลขที่ที่ขึ้นทะเบียนกับวิสาหกิจชุมชน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยใน บ้านโพธิ์ หมู่ 1 ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นแบบสอบถามความรู้และพฤติกรรมการ โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

พฤติกรรมก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 10 ข้อ

พฤติกรรมระหว่างใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 10 ข้อ

พฤติกรรมหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 10 ข้อ

พฤติกรรมการปฏิบัติเมื่อได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 10 ข้อ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1) ขอหนังสือรับรองและแนะนำตัวผู้วิจัย จากคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสุขภาพ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ถึงกำนันผู้ใหญ่บ้านในบ้านโพธิ์ หมู่ 1 ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากประชาชนในชุมชน

2) ผู้วิจัยนำหนังสือแนะนำตัวของผู้วิจัย จากคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสุขภาพ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ พร้อมแบบสอบถามไปยังประชาชนในบ้านโพธิ์ หมู่ 1 ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตผู้ใหญ่บ้านในการแจกแบบสอบถามให้ประชาชนได้ตอบแบบสอบถาม

3) ประชุมชี้แจงรายละเอียดในการใช้แบบสอบถามแก่ผู้ช่วยเก็บข้อมูล ผู้ช่วยเก็บข้อมูล ได้แก่ เยาวชนในเขตพื้นที่ตำบลโพธิ์ จำนวน 6 คน ซึ่งมีความชำนาญในด้านพื้นที่ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

4) มอบหมายให้แก่วิทยากรผู้ช่วยเก็บข้อมูลทำการเก็บข้อมูล โดยวิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้ผู้ช่วยเก็บข้อมูลนำแบบสอบถามไปแจกให้กับกลุ่มตัวอย่าง ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามอ่านหนังสือออกก็ให้อ่านและตอบแบบสอบถามเอง ถ้าอ่านไม่ออกผู้ช่วยเก็บข้อมูลจะอ่านให้ฟังและผู้ตอบเลือกคำตอบ และผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมแบบสอบถามดังกล่าวกลับจนครบถ้วนทุกฉบับ แล้วจึงเก็บแบบสอบถามกลับมาวิเคราะห์ข้อมูล

3.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1) สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1) ความถี่ (frequency)

1.2) ร้อยละ (Percentage)

1.3) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean)

1.4) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(Standard Deviation)

2) สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

2.1) หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC) โดยใช้สูตรของโรวินเนลลีและแฮมเบลตัน

2.2) หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามโดยสูตรของครอนบัท (Cronbach)

2.3) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา

4. สรุปผลการวิจัย

4.1) ข้อมูลทั่วไปของประชาชน พบว่า ประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 64.8) และเพศหญิง (ร้อยละ 35.2) มีสถานภาพการสมรส (ร้อยละ 93.8) โดยส่วนใหญ่คนที่มียุระหว่าง 41-50 ปี จะใช้สารเคมีมากเป็นพิเศษคิดเป็น (ร้อยละ 38.3) และอายุน้อยที่สุดในการใช้สารเคมีอยู่ที่ 21-30ปี คิดเป็น (ร้อยละ 3.1) มีสถานภาพครอบครัวคือการเป็นหัวหน้าครัวเรือนอยู่ที่ (ร้อยละ 57.0) และน้อยสุดเป็นบุตรคิดเป็น (ร้อยละ 22.7) มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา อยู่ที่ (ร้อยละ 59.4) และระดับการศึกษาต่ำสุด คือต่ำกว่าประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 17.2 รายได้เฉลี่ย ต่อเดือนคือ 10,000-15,000 (ร้อยละ 56.3) และปัจจุบันนอกจากพืชอ้อยพืชที่ปลูกเสริมมากที่สุดคือ พุทราคิดเป็นร้อยละ 78.9 ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ฉีดพ่น สารเคมีเป็นเครื่องมือจำพวกสะพายหลังแบบโยกคิด เป็นร้อยละ 71.9 จากการสอบถามชาวบ้านชาวบ้าน ในเขตพื้นที่บ้านโพนบอกว่าไม่เคยได้รับการอบรม เกี่ยวกับการใช้สารเคมีคิดเป็นร้อยละ 74.2 และเคย ได้รับการอบรมคิดเป็นร้อยละ 25.8 แหล่งที่ชาวบ้าน ได้รับความรู้ส่วนใหญ่มาจาก เพื่อนบ้านให้ คำปรึกษากันเองคิดเป็นร้อยละ 40.6 และน้อยสุดคือ การคิดและลงมือปฏิบัติเองอยู่ที่ (ร้อยละ 0.8)

4.2) เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยในเขตพื้นที่บ้าน โพนมู 1 ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพฤติกรรมก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยรวมอยู่ ในระดับบางครั้ง ($\bar{X}=1.77$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า มีข้อที่อยู่ในระดับดี 1 ข้อ ข้อที่อยู่ในระดับ บางครั้ง 8 ข้อ และข้อที่อยู่ในระดับน้อยถึงไม่เคย 1 ข้อ โดยข้อที่เฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ รับประทานอาหาร ขณะผสมสารเคมี ($\bar{X}=2.64$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อย ที่สุด ($\bar{X}=1.22$) ได้แก่ ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสารเคมี กำจัดศัตรูพืชจนเข้าใจ เช่น ผสมน้ำ กีลิตร

4.3) เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยในเขตพื้นที่บ้าน โพนมู 1 ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพฤติกรรมระหว่างใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยรวม

อยู่ในระดับบางครั้ง ($\bar{X}=2.31$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า มีข้อที่อยู่ในระดับประจำ 1 ข้อ ข้อที่อยู่ใน ระดับบ่อยครั้ง 2 ข้อ ข้อที่อยู่ในระดับบางครั้ง 6 ข้อ และข้อที่อยู่ในระดับน้อยถึงไม่เคย 1 ข้อ โดยข้อที่มี ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ใช้ปากเป่า/ดูดสิ่งอุดตัน หัวฉีด ($\bar{X}=3.55$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}=1.47$) ได้แก่ สวมถุงมือ/รองเท้าบูทขณะฉีดพ่น สารเคมี

4.4) เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยในเขตพื้นที่บ้าน โพนมู 1 ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพฤติกรรมหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยรวมอยู่ ในระดับน้อยถึงไม่เคย ($\bar{X}=1.68$) เมื่อจำแนกเป็นราย ข้อพบว่า มีข้อที่อยู่ในระดับบ่อยครั้ง 2 ข้อ และข้อที่ อยู่ในระดับน้อยถึงไม่เคย 8 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ย มากที่สุด ได้แก่ ทำความสะอาดอุปกรณ์ที่ใช้ในการ พ่นสารเคมีในแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง อ่างเก็บน้ำ ($\bar{X}=2.01$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}=1.32$) ได้แก่ จัดเก็บสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและ อุปกรณ์ในที่มิดชิด

4.5) เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยในเขตพื้นที่บ้าน โพนมู 1 ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพฤติกรรมเมื่อได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยรวม อยู่ในระดับประจำ ($\bar{X}=3.26$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า มีข้อที่อยู่ในระดับประจำ 7 ข้อ ข้อที่อยู่ใน ระดับบ่อยครั้ง 1 ข้อ และข้อที่อยู่ในระดับบางครั้ง 2 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ หลังจากฉีด พ่นสารเคมีแล้วอาการปวดท้อง มวนท้องและมี น้ำลายฟูมปากรีบปรึกษาแพทย์ทันทีหรือเจ้าหน้าที่ สาธารณสุข ($\bar{X}=4.11$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.25$) ได้แก่ เมื่อสารเคมีกระเด็นเข้าตาล้างด้วย น้ำเปล่าทันที

5. อภิปรายผล

เกษตรกรมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยรวมอยู่ในระดับบางครั้ง แสดงให้เห็นว่า ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่มากพอ ซึ่งอาจเป็นผลมา จากการทำเกษตรมาเป็นระยะเวลาแต่ยังคงขาด

ความรู้จากทางด้านอบรม โดยเบื้องต้นอาจเป็นเพราะประชาชนเชื่อมั่นในวิธีการตัวเองมากเกินไป จนมีการลองผิดลองถูกมานานพอสมควรจนเจ้าหน้าที่ทางรัฐและเอกชนเข้ามาให้ความรู้กับเกษตรกรแต่ยังมีการมาให้ความรู้ยังไม่มากพอ ซึ่งจะเห็นได้ว่าระดับการศึกษาของเกษตรกร มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้ในปัจจุบัน และอีกอย่างประสบการณ์ก็เช่นกัน สามารถทำให้เกษตรกรทราบถึงกระบวนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสอดคล้องกับ รัตติกร ณ ลำปาง (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาความรู้และการปฏิบัติในการใช้สารเคมีเพื่อการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร ในอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ฉีดพ่นสารเคมีด้วยตนเอง เกษตรกรทุกครัวเรือนใช้สารเคมี และได้รับข้อมูลการใช้สารเคมีจากร้านจำหน่าย และร้านสหกรณ์การเกษตรมีความรู้ในการใช้สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร

การศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร พฤติกรรมก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พฤติกรรมระหว่างใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พฤติกรรมหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พฤติกรรมเมื่อได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช สอดคล้องกับหฤทัย ไชยแก้วเมธ (2546 : 6) ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกร จากการใช้สารเคมีทางการเกษตร พฤติกรรมของเกษตรกรในการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร ข้อมูลจากเกษตรกรข้อมูลจากเกษตรกรผู้ค้าสารเคมีและผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีพื้นที่ศึกษาบ้านขัวมุง หมู่ที่ 5 ตำบลขัวมุงอำเภอสารภีจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรได้รับความรู้ในการป้องกันตนเองจากสารเคมีทางการเกษตรทั้งเกษตรกรและสารเคมีและผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีมีรับรู้อย่างละเอียดสารเคมีที่ใช้ในทางการเกษตรจากหลายช่องทาง ทราบถึงพิษภัยจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อทางด้านลบต่อตนเองครอบครัวสิ่งแวดล้อมชุมชนและระบบนิเวศสำหรับพฤติกรรมของเกษตรกรในการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรยังมีพฤติกรรมอยู่ในขั้นไม่ปลอดภัยเพราะไม่มีการ

ป้องกันตนเองขณะใช้สารเคมีให้ปลอดภัยอย่างถูกต้องโดยให้ความสำคัญกับราคาผลผลิตมากกว่าความปลอดภัยของทั้งตนเองและผู้บริโภคสอดคล้องกับบรรยง นาคมา (2545: บทคัดย่อ) ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรกลุ่มเสี่ยงอำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรีเกษตรกรกลุ่มเสี่ยงส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 64.2) โดยปฏิบัติได้อย่างถูกต้องคือเลือกซื้อสารเคมีที่มีฉลากถูกต้องอ่านฉลากคำแนะนำก่อนใช้สารเคมีสวมเสื้อผ้ามิดชิดเพื่อป้องกันละอองสารเคมีอาบหน้า และพอกสบู่ภายหลังจากการใช้สารเคมีไม่ล้างภาชนะบรรจุสารเคมีแล้วนำไปใช้ประโยชน์แต่ยังมีพฤติกรรมบางประการที่ไม่ถูกต้องเช่นไม่สวมถุงมือขณะเปิดภาชนะบรรจุสารเคมี ทูบทำลายภาชนะบรรจุสารเคมีที่หมดแล้วไม่ฝังในหลุมแล้วกลบดินให้มิดชิดแต่นำไปขายให้ผู้รับซื้อของเก่า

จากการสังเกตและใช้แบบสอบถามกับเกษตรกรที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในพื้นที่บ้านโพนมู 1 ตำบลโพนมูอำเภอคำม่วงจังหวัดกาฬสินธุ์มีความสอดคล้องกับสิทธิโชค สนสุนัน (2553) ศึกษาแนวทางการจัดการพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพุดรายในตำบลโพนมูอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ จากการสอบถามส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับดีแต่ยังมีพฤติกรรมบางพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งการสอบถามพฤติกรรมด้านการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในไร่อ้อยและการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชส่วนมากมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติถูกต้องบ้างไม่ถูกต้องบ้างหรือมีพฤติกรรมอยู่ในระดับบางครั้ง

6. ข้อเสนอแนะ

- 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลและให้คำแนะนำในการนำสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยการออกกฎระเบียบการใช้สารเคมีในชุมชนและไม่ส่งเสริมให้ใช้สารเคมี

2) รัฐบาลควรมีมาตรการควบคุมผลผลิตทางการเกษตรโดยการตรวจสอบสารเคมีตกค้างในพืชไร่ก่อนรับซื้อจากเกษตรกรเพื่อเป็นการเพิ่มความตระหนักต่อเกษตรกรหรือผู้ผลิตในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชลดลงและส่งเสริมการจำหน่ายพืชที่ปลอดสารพิษ

3) หน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลการใช้สารเคมีควรมีนโยบายส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมป้องกันตนเองของเกษตรกรในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและผลการศึกษาค้างนี้ยังมีพฤติกรรมบางอย่างที่

เกษตรกรไม่ควรจะมีการปฏิบัติเช่นการใช้ปากเป่าหรือดูดหัวฉีดและสายยางซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่ควรปฏิบัติและควรให้เกษตรกรมองปัญหาของตนเองและหาสาเหตุของปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหด้วยตนเอง ให้นำหน่วยงานของรัฐบาลเข้าไปแนะนำให้ความรู้ให้การสนับสนุนและใส่ใจในปัญหาของตนเองของเกษตรกรซึ่งจะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถาวรและยั่งยืนต่อไป

7. เอกสารอ้างอิง

- ชัยรัช จันท์สมุด และคณะ. (2560). ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและผลกระทบต่อสุขภาพ จากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ*, 10(1) : 555-563. มกราคม - เมษายน 2560. ทองพูล แก้วกาล. *งานวิจัยพฤติกรรมกรการใช้และการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช*. เข้าถึงได้จาก <http://www.ph.mahidol.ac.th>.
- ธวัชชัย ศรีอ่อนดี, ชัยรัช จันท์สมุด, ลำพูน เสนาวัง. (2559). “แนวทางการจัดการความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ตำบลสหัสขันธ์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์”. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ*. 8(3) : 52-58 พฤศจิกายน 2558-กุมภาพันธ์ 2559.
- ปริญญาธิ นิทานนท์. (2544). *ความหมายของพฤติกรรมหรือกิจกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ มีข้อสังเกตได้*.
- พาลาภ สิงห์เสนี. (2540). *รูปแบบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เลอศักดิ์ จตุรภูษ มูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาจากการใช้สารเคมี 2527.
- นุศราพร เกษสมบุญ, ศักดา ศรีนิเวศน์. (2547). *การได้รับพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเข้าสู่ร่างกายการที่สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์ 2547*.
- ศักดา ศรีนิเวศน์. (2546). *พิษภัยของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช*. ในเอกสารประกอบการปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ สำหรับการ ประชุมเวทีสมัชชาสุขภาพระดับพื้นที่เครือข่ายสาขา นโยบายการเกษตรและชนบท แผนงานวิจัยและพัฒนานโยบาย สาธารณะเพื่อสุขภาพและระบบการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ, สถาบันวิจัยสุขภาพ.
- สายสุนีย์ พันธุ์พานิชย์. (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อระดับสารพิษในเลือดของเกษตรกรเทศบาลตำบลทุ่งโฮ้ง*. อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. การค้นคว้าอิสระ วท.ม. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สิริภรณ์ภักดิ์ญา เรื่องไชย และคณะ. (2554). ผลกระทบจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพของเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบใน ตำบลลำห้วยหลัว อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 ขอนแก่น*. 18(1) : 48- 60, 2554.
- สิทธิโชค สนสุนัน, ชัยรัช จันท์สมุด, ลำพูน เสนาวัง. (2559). *แนวทางการจัดการพฤติกรรมกรการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพุดรายในตำบลโพธิ์ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์*. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ*. 9(1) มีนาคม-มิถุนายน 2559.
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2547). *ความหมายของพฤติกรรม*.
- สมาน มานะกิจ. (2539 :11). *การวัดพฤติกรรมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะตอบคำถามวิจัยได้ชัดเจนขึ้นสารเคมีที่ 2539*. สารเคมีเป็นอันตราย (<https://thaipublica.org/2017/09/thai-pan-11-9-2560>).

Muendo, Boniface M., Joseph O. Lalah, and Zachary M. Getenga. (2012). "Behavior of pesticide residues in agricultural soil and adjacent River Kuywa sediment and water samples from Nzoia sugarcane belt in Kenya." *The environmentalist*, 32(4) : 433-444. 2012.

Zhang, Hong, and Yonglong Lu. (2007). "End-users' knowledge, attitude, and behavior towards safe use of pesticides: a case study in the Guanting Reservoir area, China. *Environmental geochemistry and health*, 29(6) : 513-520. 2007.